

ÖĞRETMEN SAĞLIK ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE TEACHER HEALTH SCALE IN TURKISH

Dr. Öğr. Üyesi Habip BALSAK

Batman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü Batman /Türkiye e-mail:
h.balsak@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2074-6884>

Dr. Öğr. Gör. Emrah KÖSEOĞLU

Harran Üniversitesi, Vanşehir Meslek Yüksekokulu, Gelişimi Pr. Şanlıurfa/Türkiye e-mail:
e.koseoglu21@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9836-0490>

Öğr. Gör. Mehmet GÜNEY

Harran Üniversitesi, Vanşehir Meslek Yüksekokulu, Gelişimi Pr. Şanlıurfa/Türkiye e-mail:
mehmetguney.phd@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1394-7503>

Gülşen ALİOĞLU

Kayapınar Mesleki Eğitim Merkezi Diyarbakır/Türkiye
gulsenbalsakalioglu@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-5478-6482>

ÖZET

Öğretmen Sağlık Ölçeği Fernández-Puig ve diğerleri (2015) tarafından öğretmenlerin işe bağlı sağlık durumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu araştırmanın amacı Öğretmen Sağlık Ölçeği'nin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yapmaktır. Farklı eğitim ortamlarında çalışan öğretmenlerden toplanan verilerle gerçekleştirilen araştırmanın yapı geçerliliği, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle yapılmıştır. Faktör analizleri sonucunda toplam 23 madde ve 6 alt boyutlu (memnuniyet, öz yeterlilik, tükenme, ses bozuklukları, kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları ve bilişsel bozukluklar) ölçek yapısı doğrulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach Alfa katsayıları ile değerlendirilmiş; her bir alt boyutta bu değerlerin .80 ile .92 arasında değiştiği belirlenmiştir. Bu bulgular, ölçeğin Türkçe formunun güçlü geçerlik ve güvenirlik sergilediğini, ayrıca uygun bir faktör yapısına ve yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Araştırma bu özelliği ile öğretmenlerin çalışma hayatlarında karşılaştıkları veya yaşayacakları sağlık sorunlarını kapsamlı ve pratik bir biçimde değerlendirme olanağı sunmaktadır. Ayrıca, öğretmen sağlığının düzenli olarak izlenmesinin; eğitim ortamlarında sağlık sorunlarını ele alan politikaların geliştirilmesine ve öğretmen refahını destekleyen girişimlerin hayata geçirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ancak, çalışmanın yalnızca öz-bildirim verilerine ve sınırlı bir coğrafi örnekleme dayanması, elde edilen bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Bu nedenle, daha geniş ve çeşitli örneklemeler üzerinde yapılacak ileri araştırmalarla sonuçların desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Öğretmen Sağlığı, Ölçek Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik

ABSTRACT

The Teachers' Health Questionnaire was developed by Fernández-Puig et al. (2015) to assess teachers' work-related health status. The purpose of this study is to examine the validity and reliability of the Turkish version of the Teachers' Health Questionnaire. Conducted using

data collected from teachers working in different educational settings, the study's construct validity was assessed through exploratory and confirmatory factor analyses. The factor analyses confirmed a scale structure comprising a total of 23 items and 6 subscales (satisfaction, self-efficacy, burnout, voice disorders, musculoskeletal disorders, and cognitive disorders). The internal consistency of the scale was assessed using Cronbach's Alpha coefficients; these values were found to range from .80 to .92 for each sub-dimension. These findings indicate that the Turkish version of the scale demonstrates strong validity and reliability, as well as an appropriate factor structure and high internal consistency. With this feature, the research offers the opportunity to comprehensively and practically assess the health problems that teachers encounter or will encounter in their working lives. Furthermore, it is thought that regularly monitoring teacher health could contribute to the development of policies addressing health issues in educational settings and the implementation of initiatives supporting teacher wellbeing. However, the fact that the study is based solely on self-reported data and a limited geographical sample limits the generalisability of the findings. Therefore, it is recommended that the results be supported by further research conducted on larger and more diverse samples.

Keywords: Health, Teacher Health, Scale Adaptation, Validity and Reliability

1.GİRİŞ

Öğretmenler, iş hayatında çalışma ortamından kaynaklı çok sayıda risk ve tehlikeye maruz kalmaktadır. Sınıf yönetimi, yoğun çalışma saatleri, artan sorumluluklar, öğrenci ve veli beklentileri, yetersiz fiziksel koşullar gibi faktörler öğretmenler üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır (Rogov & Zheldochenko, 2019; Agyapong, Obuobi-Donkor, Burbach & Wei, 2022; Hargreaves & Fullan, 2012). Ayrıca, eğitimde yaşanan sürekli değişimler, teknolojik yeniliklere uyum sağlama zorunluluğu ve müfredat yükü gibi unsurlar öğretmenlerin psikososyal sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bunun yanı sıra, uzun süreli ayakta durma, yanlış oturma pozisyonları, yetersiz ergonomik koşullar ve gürültülü çalışma ortamları fiziksel sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Pankov vd., 2022; Agyapong, Obuobi-Donkor, Burbach & Wei, 2023; Bauer, 2007; Rabelo, Reyes & Sierra, 2021; Kraemer, Moreira & Guimarães, 2021). Bu durum öğretmenlerin yalnızca mesleki performanslarını değil, aynı zamanda kişisel yaşamlarını da derinden etkileyerek tükenmişlik sendromu, kaygı bozuklukları ve fiziksel rahatsızlıklara neden olabilmektedir (İş ve Atış, 2024). Öğretmenlerin yaşadığı bu tür sorunlar, eğitimde kaliteyi düşürebileceği gibi, öğrenci motivasyonu ve akademik başarısını da olumsuz yönde etkilemektedir (Fatima & Wolf, 2020). Dolayısıyla, öğretmenlerin karşılaştıkları bu zorlukların hem bireysel düzeyde hem de sistematik olarak ele alınması, eğitim sisteminin sürdürülebilirliği ve niteliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Öğretmen sağlığı, eğitimin genel kalitesi ve öğrencilerin iyi oluşu üzerinde önemli bir etkiye sahip olan kritik bir unsur olmasına rağmen (Vargas & Yepes, 2023) eğitim başarısının belirleyicileri arasında yeterince ele alınmamaktadır. Fiziksel ve ruhsal sağlığı iyi durumda olan öğretmenler, çalışırken yüksek düzeyde bağlılık, yaratıcılık ve esneklik gösterebilirken, sağlık sorunları yaşayan öğretmenlerde devamsızlık, iş memnuniyetinde azalma ve öğretim kalitesinde düşüş gibi olumsuz sonuçlar yaşanabilmektedir (Nwoko, Emeto, A. Malau-Aduli & B. Malau-Aduli, 2023; Singh & Gautam, 2024; Bauer, 2007).

Mesleki sorumluluklar, çalışma koşulları ve bireysel faktörlerden dolayı öğretmenler psikososyal sağlık sorunlarıyla karşılaşabilmektedir. Stres, tükenmişlik ve psikosomatik bozukluklar bunların en bilinenleridir (J. Da Luz, Pesca, R. Da Luz & Schenatto, 2019; Öztürk, Wigelsworth & Squires, 2024). Bu sağlık sorunlarının ortaya çıkmasında hem çalışma

koşullarına hem de bireysel özelliklere bağlı çok sayıda değişkenin rol oynadığı bilinmektedir (Nwoko vd., 2023). Öğretmenlerin iş yükü, sınıf yönetimi güçlükleri, öğrenci ve veli beklentileri, idari baskılar, düşük ücret, mesleki tükenmişlik ve iş-yaşam dengesi sorunları gibi faktörler psikososyal sağlık üzerinde doğrudan etkili olabilmektedir. Bununla birlikte, stresle başa çıkma becerileri, duygusal dayanıklılık, öz-yeterlik algısı ve kişilik özellikleri gibi bireysel faktörler bu süreci biçimlendiren önemli değişkenler arasındadır. Literatürde, bu çok boyutlu etkenlerin etkisini azaltmak için öğretmenlere yönelik psikososyal destek programlarının uygulanmasının ve çalışma koşullarının iyileştirilmesinin koruyucu bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Harding vd., 2019; Vargas & Yepes, 2023). Bu tür müdahaleler, öğretmenlerin mesleki stresle baş etme kapasitesini artırmakta, tükenmişlik düzeyini azaltmakta ve genel ruh sağlığını desteklemektedir.

Bu bulgular, öğretmenlerde psikososyal sağlık sorunlarının yalnızca bireysel bir kader değil, uygun önlemlerle kontrol altına alınabilir ve önlenabilir nitelikte olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ancak, literatür aynı zamanda öğretmenlikte geçen yıl sayısının bu riskleri artırabileceğine de işaret etmektedir. Nitekim Çin’de gerçekleştirilen kapsamlı bir meta-analiz çalışması, hizmet süresi uzadıkça öğretmenlerin ruh sağlığı sorunlarının arttığını, özellikle depresyon, kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin yükseldiğini ve genel psikolojik iyi oluşlarının olumsuz yönde etkilendiğini ortaya koymuştur (Yang, You, Zhang, Lian & Feng, 2019). Bu durum, öğretmenlerin mesleki yaşamları boyunca ruhsal iyilik hâlinin düzenli olarak izlenmesi ve desteklenmesinin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, öğretmenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, psikososyal risk faktörlerinin erken dönemde tespit edilmesi ve koruyucu müdahalelerin sistematik biçimde uygulanması hem öğretmen refahının hem de eğitim kalitesinin sürdürülebilir biçimde artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Psikososyal sağlık kadar fiziksel sağlık da öğretmenlerin mesleki performansını ve genel yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Ayrıca öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği fiziksel ve zihinsel yükümlülükler nedeniyle öğretmenler, kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları, solunum yolu rahatsızlıkları, egzema benzeri cilt rahatsızlıkları, kojuktitivit, görme problemleri ve kardiyovasküler hastalıklar gibi çeşitli fiziksel sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadır (Kovess-Masfety, 2006; Scheuch, 2015; Pankov vd., 2022; Markelj, Kovač, Leskosek, & Jurak, 2024). Bu fiziksel sağlık sorunlarının yaşanmasında en önemli risk faktörleri olarak; uzun süreli ayakta durma, sınıf ortamındaki hava kalitesi ve yoğun iş yükü gibi nedenler ön plana çıkmaktadır (Bogaert, De Martelaer, Deforche, Clarys, & Zinzen, 2014; Scheuch, 2015). Dolayısıyla, öğretmenlerde psikososyal sorunların fiziksel sağlıkla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Mesleki stres, tükenmişlik, kaygı ve depresyon gibi psikolojik faktörler, fiziksel rahatsızlıkların şiddetini artırmakta; aynı şekilde kronik ağrılar veya yorgunluk gibi fiziksel sorunlar da öğretmenlerin ruhsal dayanıklılığını zayıflatmaktadır (Agyapong vd., 2023). Bu karşılıklı etkileşim, öğretmen sağlığının bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasının zorunlu olduğunu göstermektedir.

Sağlıklı öğretmenler, yüksek kaliteli eğitim sunma, sınıf yönetiminde etkinlik sağlama ve öğrencilerle olumlu ilişkiler kurma konularında daha donanımlı olup, bu durum öğrenci başarısını artırmakta ve daha iyi bir sınıf atmosferi oluşturmaktadır (Vargas & Yepes, 2023). Öte yandan, öğretmen sağlığındaki olumsuzluklar, işten ayrılma oranlarını yükseltmekte ve eğitim sistemlerine mali yük getirmektedir (Sorensen, 2020). Bu nedenle öğretmenlerin sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmak ve sağlık takibinin yapılması kritik bir öneme sahiptir. Sonuç olarak, öğretmen sağlığına yatırım yapmak yalnızca mesleki refah açısından değil, aynı zamanda eğitimde mükemmelliği desteklemek ve küresel eğitimi geliştirmek adına stratejik bir zorunluluk olarak değerlendirilmelidir.

Öğretmen sağlığı, mesleki risklerin önlenmesi bağlamında uzun süredir ilgi çeken bir araştırma konusudur. Bu alanda yapılan birçok çalışma, risk faktörlerini ve bu faktörlerin öğretmenler üzerindeki etkilerini incelemeye odaklanmıştır (Da Luz vd., 2019; Nwoko vd., 2023; Markelj vd., 2024). Ancak, özellikle ulusal literatürde öğretmenlik mesleğine özgü sağlık değerlendirme araçları oldukça sınırlı sayıdadır. Mevcut ölçme araçları genel olarak öğretmen sağlığını bir yönüyle ele alan değerlendirme araçlardır. Örneğin Evcı ve Aylar'ın (2017), Türkçe geliştirdiği ölçekte öğretmenlerin psikososyal sağlık düzeyi boyutlarından tükenmişlik değerlendirilmiştir. Öğretmenlikte sağlık, hem mesleki risklerle ilişkili sağlık kaybını hem de sağlığın korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlayan faktörleri kapsamaktadır. Mesleğin temel risk unsurları ve bu unsurların öğretmenlerin fiziksel ve ruhsal sağlık durumları üzerindeki etkileri dikkate alındığında, bu konuda öğretmen sağlığını her yönü ile değerlendiren ölçme araçlarına olan ihtiyaç ön plana çıkmaktadır.

Fernández-Puig ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen Öğretmen Sağlık Ölçeği (ÖSÖ), öğretmenlerin fiziksel ve ruhsal sağlık durumlarını değerlendirmek, mesleki risk faktörlerinin bu sağlık durumları üzerindeki etkilerini belirlemek ve öğretmen refahını çok boyutlu bir biçimde incelemek amacıyla geliştirilmiş kapsamlı bir ölçme aracıdır. Ölçek; meslek kaynaklı stres, tükenmişlik, anksiyete, fiziksel yorgunluk, ergonomik koşullar ve sosyal destek mekanizmaları gibi öğretmen sağlığını etkileyen temel boyutları kapsamaktadır. Bu yönüyle ÖSÖ, öğretmenlerin hem fiziksel hem de psikososyal sağlık durumlarını bütüncül biçimde değerlendirme imkânı sunmakta; eğitim ortamında sağlıklı çalışma koşullarının oluşturulması için bilimsel bir dayanak sağlamaktadır.

Öğretmenlik hem yoğun duygusal emek gerektiren hem de yüksek düzeyde stres ve tükenmişlik riski barındıran bir meslektir. Uzun çalışma saatleri, yüksek performans beklentileri, sınıf yönetimi zorlukları, fiziksel yorgunluk ve iş-yaşam dengesinin bozulması öğretmenlerin sağlığını olumsuz etkileyen temel etmenler arasında yer almaktadır. Araştırmalar, öğretmenlerin yaşadığı psikososyal sağlık sorunlarının yalnızca bireysel refahlarını değil, aynı zamanda eğitim kalitesini de doğrudan etkilediğini göstermektedir. Ayrıca, bu sorunların öğretmenlerde iş doyumunun azalmasına, mesleki motivasyonun düşmesine ve öğretmen devrinin (teacher turnover/öğretmen değişim oranı) artmasına neden olarak eğitim sistemine ekonomik ve yapısal yük getirdiği vurgulanmaktadır (Sorensen, 2020; Vargas & Yepes, 2023). Bu bağlamda, öğretmen sağlığının bütüncül biçimde değerlendirilmesi yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal ve kurumsal düzeyde de önem taşımaktadır. Ancak Türkçe literatürde öğretmen sağlığını hem fiziksel hem psikososyal yönleriyle değerlendiren, geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış kapsamlı bir ölçme aracının bulunmaması önemli bir boşluk oluşturmaktadır.

Bu çalışma, söz konusu boşluğu gidermeyi amaçlayarak Öğretmen Sağlık Ölçeği'nin (ÖSÖ) Türkçe uyarlamasını gerçekleştirmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye kazandırılması, öğretmenlerin sağlık durumlarını güvenilir ve geçerli biçimde ölçebilmek, risk faktörlerini belirleyebilmek ve koruyucu müdahaleler geliştirebilmek açısından bilimsel bir araç sağlayacaktır. Ayrıca, elde edilecek veriler öğretmen sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik politikaların şekillendirilmesine, eğitim kurumlarında sağlıklı çalışma ortamlarının oluşturulmasına ve öğretmen refahını destekleyen programların tasarlanmasına katkı sunacaktır. Sonuç olarak, öğretmenlerin yaşadığı iş sağlığı sorunlarının kapsamlı biçimde değerlendirilmesi hem çalışan sağlığı hem de eğitim sisteminin sürdürülebilirliği açısından stratejik bir gerekliliktir. Bu doğrultuda, Fernández-Puig ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen Öğretmen Sağlık Ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması, Türkçe literatürdeki önemli bir ihtiyacı karşılayacak ve öğretmen sağlığını bilimsel temelde izleme ve geliştirme çalışmalarına güçlü bir temel oluşturacaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma kesitsel nitelikte bir ölçek uyarlama çalışmasıdır. Bu doğrultuda “Öğretmen Sağlık Ölçeği”nin (ÖSÖ) Türkçeye uyarlanması amacıyla yürütülen bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseni kullanılmıştır. Tarama araştırmaları, bir olay veya olguyu betimlemek ve evren hakkında genelleme yapmak amacıyla büyük bir örneklemde verilerin toplanması esasına dayanmaktadır (Babbie, 1990; Karasar, 2010).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri (DFA) için iki farklı çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmacının her iki çalışma grubundaki katılımcılar anaokulu, ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde veri toplama aracına ait madde sayısının 5-10 katı olması kriteri göz önünde bulundurulmuştur (Boateng, Neilands, Frongillo, Melgar-Quinonez & Young, 2018). Araştırmada, AFA’nın uygulandığı birinci çalışma grubu 290 öğretmen, DFA’nın uygulandığı ikinci çalışma grubu ise 315 öğretmen oluşmaktadır. Böylece toplamda 605 öğretmen çalışmaya katılmıştır. Ölçeğin toplam 23 maddeden oluştuğu dikkate alındığında çalışmanın her iki aşamasında da ölçek madde sayısının 10 kat üzerinde öğretmene uygulandığı görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

Değişken	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	306	50,6
	Erkek	299	49,4
Yaş	30 yaş altı	117	19,3
	30-40 yaş arası	354	58,5
	40 yaş üzeri	134	22,1
Medeni durum	Bekar	205	33,9
	Evli	400	66,1
Deneyim	10 yıl altı	291	48,1
	10-20 yıl arası	255	42,1
	20 yıl üzeri	59	9,8
Eğitim	Lisans	461	76,2
	Lisansüstü	144	23,8
Okul türü	Anaokulu	81	13,4
	İlkokul	140	23,1
	Ortaokul	263	43,5
	Lise	89	14,7
	Diğer	32	5,3
İdari görev	Var	119	19,7
	Yok	486	80,3
Haftalık ders saati	0-10 saat arası	68	11,2
	11-20 saat arası	116	19,2
	21-30 saat arası	373	61,7
	30 saatten fazla	48	7,9
Görev yeri	Köy	99	16,4
	İlçe	314	51,9
	İl	192	31,7
Bilinen bir sağlık sorunu	Var	108	17,9
	Yok	497	82,1
	Toplam	605	100

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %50,6'sı kadın, %49,4'ü erkektir. Yaş dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin %58,5'i 30-40 yaş arasında, %19,3'ü 30 yaş altındadır. Öğretmenlerin %48,1'i 10 yıldan az bir deneyime sahipken, %9,8'i 20 yıl ve üzerinde bir deneyime sahiptir. Katılımcıların %66,1'i evli olup, %76,2'si lisans mezunu, %23,8'i ise lisansüstü eğitime sahiptir. Çalışma grubunda öğretmenlerin en fazla görev yaptığı okul türü %43,5 ile ortaokullardır. Ayrıca öğretmenlerin %19,7'si idari görevde bulunurken, yarısından fazlası (%51,9) ilçe merkezlerinde çalışmaktadır. Haftalık ders saati açısından öğretmenlerin %61,7'si 21-30 saat arasında derse girmektedir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %82,1'inin bilinen bir sağlık sorunu bulunmamaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Fernández-Puig ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen Öğretmen Sağlık Ölçeği (ÖSÖ) ve Öğretmen Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.3.1. Öğretmen Bilgi Formu

Öğretmen Bilgi Formu, öğretmenlerin demografik özellikleri ile ilgili bilgileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Bu formda, öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki deneyim, görev yeri, eğitim düzeyi, çalışılan okul türü, idari görev yapma durumu, haftalık ders saatleri ve sağlık durumlarına ilişkin değişkenler yer almaktadır.

2.3.2. Öğretmen Sağlık Ölçeği (ÖSÖ)

ÖSÖ, öğretmenlerin işe bağlı yaşayabileceği sağlık sorunlarını değerlendirmek amacıyla Fernández-Puig ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, olumlu öğretmenlik deneyimi algısına ve öğretmenlik mesleğinin mesleki riskleriyle ilgili fiziksel ve psikolojik semptomların varlığına odaklanmaktadır. Bu kapsamda ölçek, memnuniyet, öz yeterlilik, tükenme, ses bozuklukları, kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları ve bilişsel bozukluklar olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Toplamda 23 maddeden oluşan ölçek beşli likert (1 *kesinlikle katılmıyorum*, 2 *katılmıyorum*, 3 *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, 4 *katılıyorum*, 5 *kesinlikle katılıyorum*) olarak puanlanmaktadır. Öğretmen sağlığı ölçeğinin hesaplanması, memnuniyet ve öz-yeterlilik ölçeklerinin doğrudan toplamı ile tükenme, ses bozuklukları, kas-iskelet sistemi bozuklukları ve bilişsel bozukluklar alt boyutlarının ters toplamından elde edilmektedir. Böylece alınan puanın yüksek olması, öğretmen sağlığının iyi yönde artışı göstermektedir. Ölçeğin orijinalinin psikometrik özellikleri İspanya'nın Katalonya özerk bölgesinde 197 devlet okulunda çalışan 6.208 öğretmenden alınan veriler ile değerlendirilmiştir.

2.4. İşlem

Ölçme aracını uyarlamak için öncelikle ölçeği geliştiren araştırmacılardan e-posta yoluyla izin alınmış ve ardından ölçeğin dil eşdeğerliliği yapılmıştır. Orijinali İspanyolca olarak uygulanan ölçeğin Türkçe dil geçerliliğini sağlamak için hem İspanyolca hem de Türkçe diline hâkim iki uzmandan yardım alınmıştır. İki uzman tarafından Türkçe'ye çevrilen ölçek maddeleri incelenerek maddelerin Türkçe karşılıklarına karar verilmiştir. Dil eşdeğerlilik çalışması kapsamında ölçeğin doğruluğunun ve anlam bütünlüğünü sağlamak amacıyla geri çeviri tekniğinden faydalanılmıştır (Sperber, 2004). Buna göre ölçeğin düzenlenmiş Türkçe hali İspanyol Dili ve Edebiyatı programında doktora derecesine sahip olan farklı iki uzmana gönderilmiştir. İspanyolcaya tekrar çevrilen maddeler ile orijinal maddeler birebir karşılaştırılarak kontrol edilmiştir. Uzmanlardan alınan geri bildirimler

doğrultusunda ölçek maddeleri yeniden düzenlenmiştir. Bu süreçte, öğretmen ve okul sağlığı alanında uzman iki akademisyenden kapsam geçerliği ve içerik uygunluğu açısından görüş alınmıştır. Ayrıca, bazı maddelerde yer alan tıbbi kavramların Türkçe'ye doğru biçimde çevrilmesi amacıyla halk sağlığı alanında çalışmalar yürüten bir uzmandan da dilsel ve kavramsal açıdan danışmanlık alınmıştır.

Son aşamada, ölçeğin Türkçe formu farklı eğitim kademelerinde görev yapan toplam 53 öğretmene uygulanarak pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden anlaşılmayan veya belirsiz buldukları ifadeleri belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen geri bildirimler doğrultusunda gerekli dil ve ifade düzeltmeleri yapılmış, böylece ölçeğin Türkçe formunun dil ve anlam bakımından eşdeğerliği sağlanmıştır.

Dil geçerliliği yapılan ÖSÖ, çevrim içi yöntemler (Sosyal medya, Google form vd.) kullanılarak öğretmenlere uygulanmıştır. ÖSÖ, geçerliliği Açıklayıcı faktör analiz (AFA) ve Doğrulamalı Faktör (DFA) analizi ile değerlendirilmiştir. Çalışma, AFA için 290 öğretmen ve DFA için 315 öğretmenden oluşan iki farklı örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın güvenirliliği ise Cronbach Alpha güvenirlik kat sayısı ile değerlendirilmiştir.

2.5. Araştırma Etiği

Araştırmanın etik kurul izni Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan alınmıştır (Tarih:15.03.2024 sayı: 2024/81). Araştırmacılar çalışmanın her aşamasında Helsinki Bildirgesine uyduklarını beyan ederek imza altına almışlardır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, öğretmen sağlık ölçeğinin yapı geçerliliği açıklayıcı ve doğrulamalı faktör analizleriyle, güvenirliği ise Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ile değerlendirilmiş ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Geçerliğe İlişkin Bulgular

3.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Faktör analizine başlamadan önce verilerin faktör analizine uygunluğu incelenmiştir. Bu kapsamda ilk önce normallik dağılımı test edilmiştir. Hem çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerleri hem de Kolmogorov-Smirnov testleri ile incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerleri sırasıyla .162 ve -.242 bulunmuştur. Kolmogorov – Smirnov test sonucu anlamlı tespit edilmiştir (p:0.075). Basıklık çarpıklık değerinin değerlerin -1 ile +1 arasında olmasından ve Kolmogorov – Smirnov testinin anlamlı çıkması verilerin normal dağılım özelliği gösterdiği yönünde yorumlanmıştır (Muthén ve Kaplan, 1985; ve Kline, 2011).

Verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO ve Barlett Testi yapılmıştır. KMO değerinin 0.887 ve Barlett Küresellik testinin ise anlamlı (p=.000) çıktığı belirlenmiştir. Verilerin faktör analizine uygunluğu belirlenmiş olup 290 öğretmenin verisiyle AFA yapılmıştır. Yapılan AFA'da temel bileşenler analizi ve varimax döndürme tekniği kullanılarak maddelerin faktörlere dağılımları incelenmiştir. Ölçekte yer alan 23 madde 6 faktör altında toplam varyansın %74.241'ini açıklayacak şekilde toplanmıştır. Daha sonra maddelerin faktörlere dağılımı incelenmiştir. Maddelerin açıkladığı toplam varyans miktarları ve maddelerin faktörlere dağılımı sırasıyla Tablo 2 ve Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 2. Açıklanan Toplam Varyans Miktarları

Faktör	Başlangıç öz değerleri			Toplam faktör yükleri		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif	Toplam	Varyans %	Kümülatif
1	7.804	33.931	33.931	7.804	33.931	33.931
2	3.565	15.500	49.431	3.565	15.500	49.431
3	1.956	8.504	57.935	1.956	8.504	57.935
4	1.564	6.799	64.734	1.564	6.799	64.734
5	1.181	5.134	69.869	1.181	5.134	69.869
6	1.006	4.373	74.241	1.006	4.373	74.241
....		...				
23	.129	.562	100.000			

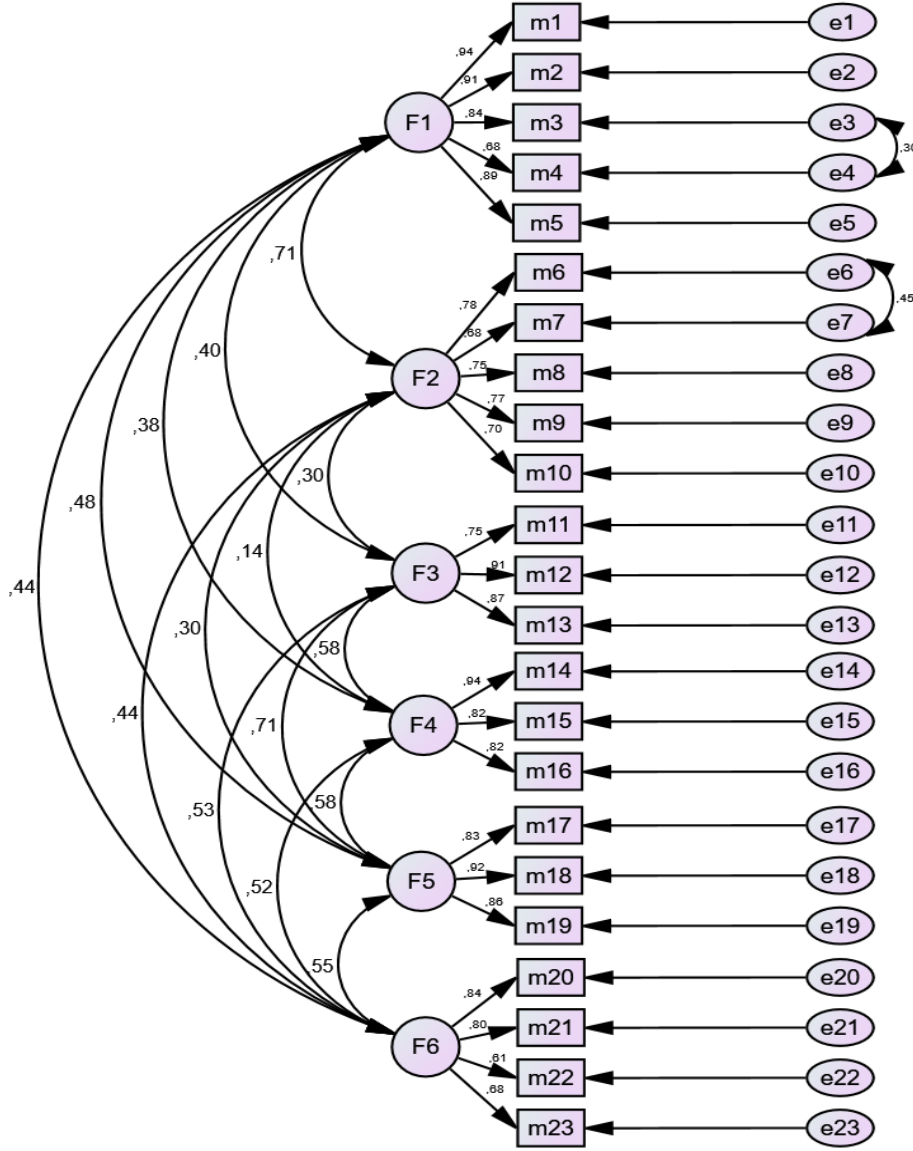
Tablo 3. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonucu Dönüştürülmüş Bileşenler Matrisi

Maddeler	Faktörler					
	1	2	3	4	5	6
m1 (15. İş yerinde/okulda bulunmaktan keyif alıyorum.)	.863					
m2 (26. İş yerinde/okulda çok mutluyum)	.835					
m3 (10. Mesleki görevlerimi yapmaktan keyif alıyorum.)	.817					
m4 (6. Tekrar seçme şansım olsaydı öğretmenliği yine seçerdim.)	.801					
m5 (18. Uyandığımda işe/okula gitmek için istekli oluyorum.)	.799					
m6 (4. İşleri yapma biçimimden memnunum.)		.841				
m7 (13. Bir işi bitirdiğimde, genellikle sonuçlardan memnun olurum.)		.829				
m8 (22. İşimde yaratıcı ve etkin olabiliyorum.)		.790				
m9 (19. İşyerine/okula yaptığım katkıdan memnunum.)		.709				
m10 (1. Karar verme yetisine sahip olduğumu düşünüyorum.)		.570				
m11 (16. Ses tonum kolayca düşer.)			.822			
m12 (8. Sesimin kısık veya bozuk olduğunu hissediyorum.)			.807			
m13 (14. Çalıştığım günün sonunda boğazımda kaşıntı hissediyorum.)			.775			
m14 (5. Yaptığım aktiviteler nedeniyle sırtım ağrıyor.)				.843		
m15 (21. Bel ağrısı çekiyorum.)				.830		
m16 (2. Ense ve boynumda ağrı hissediyorum.)				.753		
m17 (7. Çalıştığım günün sonunda kendimi güçsüz hissediyorum.)					.828	
m18 (12. Çalıştığım günün sonunda kendimi fiziksel olarak bitkin hissediyorum.)					.821	
m19 (17. İşteyken/okuldayken çok yoruluyorum.)					.759	
m20 (20. Normalden daha fazla dikkatimin dağıldığı zamanlar oluyor.)						.847
m21 (9. Görevlerimi yerine getirirken bazen konsantrasyon eksikliği yaşıyorum.)						.832
m22 (3. Bazen aşırı takıntılı olup, basit sorunları bile fazla düşünüyorum.)						.623
m23. (24. Son zamanlarda hafızamın zayıfladığını hissediyorum.)						.573

Ölçeğin alt boyutlarına ait madde yükleri incelendiğinde, değerlerin 0.570 ile 0.863 arasında değiştiği görülmektedir.

3.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

315 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), açıklayıcı faktör analiziyle belirlenen altı faktörlü yapıyı sınamak amacıyla uygulanmıştır. Analiz bulguları, altı faktörlü yapının doğrulandığını göstermektedir. Modele ilişkin grafiksel görünüm ve uyum indeksleri ise sırasıyla Şekil 1 ve Tablo 4'te sunulmuştur.



Chi-square= 360,832 df= 213 p=0,000 CMİN/DF= 1,694 RMSEA= 0,047

Şekil 1. DFA'ya İlişkin Model

Tablo 4. Ölçeğe İlişkin DFA Uyum İndisleri

	Ölçek değerleri	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum	Sonuç
CMİN/DF (χ^2/sd)	1.694	≤ 3	4-5	İyi uyum
RMSEA	0.047	≤ 0.05	(0.06-0.08)	İyi uyum
SRMR	0.046	≤ 0.05	(0.06-0.08)	İyi uyum
GFI	0.912	≥ 0.90	(0.89-0.85)	İyi uyum
AGFI	0.887	≥ 0.90	(0.89-0.85)	Kabul edilebilir uyum
CFI	0.971	≥ 0.95	≥ 0.90	İyi uyum
NFI	0.933	≥ 0.95	(0.94-0.90)	Kabul edilebilir uyum
TLI	0.966	≥ 0.95	(0.94-0.90)	İyi uyum
IFI	0.971	≥ 0.95	(0.94-0.90)	İyi uyum

“GFI:Uyum İyiliği İstatistiği”, “AGFI: Düzeltilmiş Uyum İyiliği İstatistiği”, “NNFI= Normlaştırılmamış Uyum indeksi”, “CFI= Karşılaştırmalı Uyum İndeksi”, “RMSEA: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü”, “SRMR= Standardize Ortalama Hataların Karekökü” (Thompson, 2004; Tabachnick & Fidell, 2015; Bollen & Lennox, 1991; Brown, 2009; Cheung & Rensvold, 2002; Hu & Bentler, 1999; Jöreskog & Sörbom, 1993; Raykov & Marcoulides, 2006; Kline, 2011; Şimşek, 2007).

Tablo 4'te yer alan DFA sonuçlarına göre ölçeğin CMİN/DF, RMSEA, GFİ, CFİ, TLI ve IFI uyum indislerinin iyi, diğer indislerin ise kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Bu kapsamda uyarlanan ölçek maddelerinin 6 faktörlü yapıyı desteklediği görülmektedir.

AFA ve DFA sonrasında Faktör isimleri ve bu faktörlerde yer alan maddelerin dağılımı ise Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Faktör İsimleri ve Faktörlerdeki Maddelerin Dağılımı

Faktör Adı	Madde Sayısı	Maddeler
Memnuniyet	5	1,2,3,4,5
Öz yeterlik	5	6,7,8,9,10
Ses bozuklukları	3	11,12,13
Kas-iskelet rahatsızlıkları	3	14,15,16
Tükenmişlik	3	17,18,19
Bilişsel bozukluklar	4	20,21,22,23

3.2. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

ÖSÖ'nün güvenirliliği Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı ile değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ölçeğin geneli ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik katsayıları Tablo 6'da sunulmuştur. Ayrıca ölçeğin orijinal metnindeki güvenirlilik katsayıları da tablo da belirtilmiştir.

Tablo 6. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Analiz Sonuçları

Faktör Adı	Orjinal metin (Cronbach alfa)	Türkçe Uyarlama (Cronbach alfa)
Memnuniyet	.79	.93
Öz yeterlik	.71	.85
Ses bozuklukları	.82	.87
Kas-iskelet rahatsızlıkları	.73	.88
Tükenmişlik	.87	.90
Bilişsel bozukluklar	.71	.80

10

Tablo 5 incelendiğinde Türkçeye uyarlaması yapılan ÖSÖ'nün güvenirliliğine ilişkin Cronbach Alfa katsayıların ölçek geneli ve alt boyutlar için .80 ile .93 arasında değerler aldığı görülmektedir. ÖSÖ genel Cronbach Alfa kat sayısı ise .92'dir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin sağlığı yalnızca bir iş sağlığı sorunu olmanın ötesinde, eğitim faaliyetinin önemli bir ayağıdır. Bu bakımdan özellikle uluslararası literatürde çok fazla işlenen bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Ulusal literatürde önemli düzeyde ele alınmakla birlikte bu konuda geliştirilmiş ölçme araçları sınırlıdır. Öğretmenlere özgü olarak geliştirilen ve onların iş sağlığı sorunlarına odaklan Öğretmen Sağlık Ölçeği (ÖSÖ) bu konuda kapsamlı bir değerlendirme yapmaktadır. Bu çalışmada, öğretmen sağlık ölçeğinin ÖSÖ'nün Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik özellikleri değerlendirilmiştir. Böylelikle öğretmen sağlığının değerlendirilmesi için psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracının Türkçeye kazandırılması hedeflenmiştir.

Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında örneklem sayısı dikkat çeken hususlardan biridir. Katılım sayısının uygunluğu için farklı kaynaklarda değişik değerlendirmeler yapılmakta olup, araştırma amacına göre değişimler gösterebilmektedir. Pallant (2016), faktör

analizi için en az 100 kişiye ulaşılması ve her bir maddeye karşılık 5-10 kişiye ulaşılması gerektiğini belirtmektedir (Pallant 2016). Bunun yanı sıra Tabachnick ve Fidell (2015) ise faktör analizi için 300 katılımcıya ulaşılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu görüşler doğrultusunda çalışmada yer alan katılımcı sayısının (AFA; N=290, DFA; N= 315, Toplam N=605) faktör analizi için yeterli örneklem büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

Verileri faktör analizine uygunluğu için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett Küresellik testi yapılmıştır. Bu testler faktör analizi öncesinde değerlendirilmesi gereken koşullardır (Büyüköztürk, 2012, Field, 2009). KMO değerinin 1'e yaklaştıkça mükemmelleştiği, .70 ve üstü değerler almasının ise yeterli olduğu belirtilmektedir (Bryman ve Cramer, 1999). Bu değerler dikkate alındın çalışma kapsamında örneklem yeterliliği doğrulanmış ve veri setlerinin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Geçerlilik analizlerinde, yapı geçerliliği için yapılan AFA ve DFA sonucunda orijinal formda yer alan faktör yapısının Türkçe versiyonda da korunduğunu göstermiştir. Ölçekte yer alan maddelerin alt boyutlarda yüklendikleri yük değerleri incelendiğinde En düşük madde yük değeri 0.570; en yüksek madde yük değeri 0.863'tür. Ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmalarında faktör yükünün asgari düzeyi hakkında farklı değerler bildirilmektedir. Ancak, genel olarak kaynaklar en az düzeyin 0.30 ile 0.40'ın üstünde olması gerektiğini bildirmektedir (Field, 2018; Tabachnick & Fidell, 2015). Bu sonuç, ÖSÖ'nin Türk kültürel bağlamında anlamlı bir şekilde işlediğini ve ölçeğin yapısal uyumunun yüksek olduğunu desteklemektedir.

Güvenilirlik analizlerinde, Cronbach alfa katsayısı ile değerlendirilmiştir. ÖSÖ alt boyutlarından elde edilen Cronbach alfa değerlerinin en küçüğü .80'dir. Ölçeğin orijinal versiyonuna göre mukayese edildiğinde Türkçe versiyonda her bir alt boyutun daha yüksek güvenilirlik katsayısına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 6). Bu sonuçlar, ölçeğin öğretmenler arasında sağlıklı ilgili ölçümler yapmak için güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

AFA ve DFA sonrasında elde edilen "Öğretmen Sağlık Ölçeği"ne son halini vermek için faktörler isimlendirilmiştir. Bu doğrultuda faktörler, ölçeğin orijinali göz önünde bulundurularak ve uzman görüşlerine de başvurularak "memnuniyet, özyeterlik, ses bozuklukları, kas-iskelet rahatsızlıkları, tükenmişlik ve bilişsel bozukluklar" şeklinde isimlendirilmiştir. Sonuç olarak, bu araştırma, öğretmen sağlık ölçeğinin Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermiştir. Ölçek, öğretmenlerin sağlık durumlarını değerlendirme ve bu alanda müdahaleler geliştirme amacıyla kullanılabilir.

Bu çalışma, Öğretmen ÖSÖ'nün başarılı bir şekilde Türkçe'ye uyarlayarak, Türkiye'deki öğretmenler arasında kullanım için güvenilirliğini ve uygulanabilirliğini doğrulamıştır. AFA ve DFA ölçeğin yapısal bütünlüğünü doğrulamış ve ölçme aracının belirtilen bağlamda öğretmen sağlığını etkili bir şekilde ölçtüğünü göstermiştir. Çeşitli okul kademelerinden seçilen 605 öğretmenden oluşan örneklem, ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini destekleyen sağlam veriler sağlamıştır. Demografik dağılım, yaş grupları, öğretmenlik deneyimi ve okul türleri arasında dengeli bir temsil ortaya koyarak bulguların genellenebilirliğini artırmıştır. Sonuç olarak öğretmen sağlığını değerlendirmek amacı ile ÖSÖ 'nün kullanımının yaygınlaşması ve farklı bölgelerde ve öğretmen gruplarında kullanımının teşvik edilmesi önerilmektedir.

Araştırma Türkiye'nin kırsal alanlarda veya özel okullarda çalışan öğretmenler gibi belirli alt grupları yeterince temsil etmede sınırlılıklara neden olabilir. Bu durum bulguların Türkiye'nin bütün çalışma alanlarında genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Verilerin, sosyal

arzu edilebilirlik veya öznel algılar gibi faktörlerden etkilenebilecek öz bildirim yoluyla toplanmış olması, potansiyel bir yanlılık yaratabilir.

KAYNAKÇA

- Agyapong, B., Obuobi-Donkor, G., Burbach, L., & Wei, Y. (2022). Stress, burnout, anxiety and depression among teachers: A scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(17), 10706. <https://doi.org/10.3390/ijerph191710706>
- Agyapong, B., Obuobi-Donkor, G., Burbach, L., & Wei, Y. (2023). Burnout and associated psychological issues among teachers: A Scoping Review. *European Psychiatry*, 66, S948-S949 <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2023.2010>
- Babbie, E. (1990). *Survey research methods* (2nd ed.). Wadworth.
- Bauer, J., Unterbrink, T., Hack A., Pfeifer R., Buhl-Grießhaber V., Müller, U., Wesche, H., Frommhold, M., Seibt, R., Scheuch, K., & Wirsching, M. (2007). Working conditions, adverse events, and mental health problems in a sample of 949 German teachers. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 80(5), 442–449. <https://doi.org/10.1007/s00420007-0170-7>
- Boateng, G. O., Neilands, T. B., Frongillo, E. A., Melgar-Quinonez, H. R., & Young, S. L. (2018). Best practices for developing and validating scales for health, social, and behavioral research: A primer. *Frontiers in Public Health*, 6(149), 1-18. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2018.00149>
- Bogaert, I., De Martelaer, K., Deforche, B., Clarys, P., & Zinzen, E. (2014). Associations between different types of physical activity and teachers' perceived mental, physical, and work-related health. *BMC Public Health*, 14, 534–534. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-534>
- Bollen. K., & Lennox. R. (1991). Conventional wisdom on measurement: A structural equation perspective. *Psychological Bulletin*. 110(2). 305-314
- Brown, J. (2009). Choosing the right number of components or factors in PCA and EFA. *JALT Testing & Evaluation SIG Newsletter*, 13(2), 19-23.
- Bryman, A. & Cramer, D. (1999). *Quantitative data analysis with SPSS release 8 for Windows*. Routledge.
- Büyüköztürk. Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri el kitabı: İstatistik araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem.
- Cheung, G. W., & Rensvold, R. B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural equation modeling*, 9(2), 233-255.
- Da Luz, J. G., Pessa, S. L. R., Da Luz, R. P., & Schenatto, F. J. A. (2019). Implications of the environment, conditions and organization of work on teacher health: a systematic review/Implicacoes do ambiente, condicoes e organizacao do trabalho na saude do professor: uma revisao sistematica. *Ciência & Saúde Coletiva*, 4621-4633. <https://doi.org/10.1590/1413-812320182412.26352017>
- Evcı, N., ve Aylar, F. (2017). Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyleri Öz-Algı Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 414-428.

- Fatima, S., & Wolf, S. (2020). Cumulative risk and newly qualified teachers' professional well-being: Evidence from rural Ghana. *Research in Comparative and International Education*, 15, 414 – 436. <https://doi.org/10.1177/1745499920926792>.
- Fernández-Puig, V., Mayayo, J. L., Lusa, A. C., & Tejedor, C. V. (2015). Evaluando la salud laboral de los docentes de centros concertados: el Cuestionario de Salud Docente. *Journal of Work and Organizational Psychology*, 31(3), 175-185.
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (5th Edition). Sage.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Sage.
- Harding, S., Morris, R., Gunnell, D., Ford, T., Hollingworth, W., Tilling, K., Evans, R., Bell, S., Grey, J., Brockman, R., Campbell, R., Araya, R., Murphy, S., & Kidger, J. (2019). Is teachers' mental health and wellbeing associated with students' mental health and wellbeing?. *Journal of Affective Disorders*, 242, 180-187. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.08.080>.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional Capital: Transforming teaching in every school*. Teachers College Press.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structural analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal* 6(1). 1–55.
- İş, E. & Atış, M. (2024). Öğretmenlerin karşılaştığı güncel sorunlar ve bu sorunların mesleki performansları üzerindeki etkileri: bir nitel araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 72, 489-521. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1470413>
- Jöreskog, K. G. & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Scientific Software International.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi. (21. Basım)*. Nobel.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd Edition). The Guilford Press.
- Kovess-Masfety, V., Sevilla-Dedieu, C., Rios-Seidel, C., Nerriere, É., & Chee, C. (2006). Do teachers have more health problems? Results from a French cross-sectional survey. *BMC Public Health*, 6, 101 – 101. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-6-101>.
- Kraemer, K., Moreira, M., & Guimarães, B. (2021). Musculoskeletal pain and ergonomic risks in teachers of a federal institution. *Revista Brasileira de Medicina do Trabalho*, 18, 343-351. <https://doi.org/10.47626/1679-4435-2020-608>.
- Markelj, N., Kovač, M., Leskosek, B., & Jurak, G. (2024). Occupational health disorders among physical education teachers compared to classroom and subject specialist teachers. *Frontiers in Public Health*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1390424>.
- Muthén, B. Ve Kaplan, D. (1985). A comparison of some methodologies for the factor analysis of non- normal Likert variables. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*. 38(2). 171-189.
- Nwoko, J., Emeto, T., Malau-Aduli, A., & Malau-Aduli, B. (2023). A Systematic Review of the Factors That Influence Teachers' Occupational Wellbeing. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, <https://doi.org/10.3390/ijerph20126070>.

- Ozturk, M., Wigelsworth, M., & Squires, G. (2024). A systematic review of primary school teachers' wellbeing: room for a holistic approach. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1358424>.
- Pallant. J. (2016). *SPSS kullanım kılavuzu. SPSS ile adım adım veri analizi*. (Çev. S. Balcı & B. Ahi). Anı.
- Pankov, V., Katamanova, E., Slivnitsyna, N., Beigel, E., Pavlov, A., & Vinokurova, A. (2022). Working conditions and the state of health in teachers of secondary schools (literature review). *Hygiene and sanitation*. <https://doi.org/10.47470/0016-9900-2022-101-8-940-946>
- Rabelo, A., Reyes, S., & Sierra, L. (2021). Health and safety conditions based on teacher education. An analysis from bibliometrics. *Revista Iberoamericana de la Educación*. <https://doi.org/10.31876/ie.v4i4.75>
- Raykov, T., & Marcoulides, G. A. (2006). On multilevel model reliability estimation from the perspective of structural equation modeling. *Structural Equation Modeling*, 13(1), 130-141.
- Rogov, E., & Zheldochenko, L. (2019). Risks of pedagogical profession: the determination of deformations by the sphere of teacher's activity. *Proceedings of the II International Scientific-Practical Conference "Psychology of Extreme Professions" (ISPCPEP 2019)*. <https://doi.org/10.2991/ispcpep-19.2019.42>.
- Scheuch, K., Haufe, E., & Seibt, R. (2015). Teachers' health. *Deutsches Arzteblatt international*, 112 20, 347-56 . <https://doi.org/10.3238/arztebl.2015.0347>.
- Singh, Y., & Gautam, D. (2024). The Impact of Job Satisfaction on Teacher Mental Health: A Call to Action for Educational Policymakers. *Open Education Studies*, 6. <https://doi.org/10.1515/edu-2024-0008>
- Sorensen, L. C., & Ladd, H. F. (2020). The hidden costs of teacher turnover. *AERA Open*, 6(1). <https://doi.org/10.1177/2332858420905812>
- Sperber, A. D. (2004). Translation and validation of study instruments for crosscultural research. *Gastroenterology*, 126(1), 124-128. <https://doi.org/10.1053/j.gastro.2003.10.016>
- Şimşek. Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ekinoks.
- Tabachnick. B.G. & Fidell. L.S. (2015). *Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı* (Çev.Ed.: M. Baloglu). Nobel.
- Thompson. B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications*. American Psychological Association.
- Vargas, M. L., & Gómez Yepes, R. L. (2024). Teachers' health and the students' academic achievement: A systematic review of literature. *Tempus Psicológico*, 7(1). <https://doi.org/10.30554/tempuspsi.7.1.5011.2024>
- Yang R, You X, Zhang Y, Lian, L., & Feng, W. (2019) Teachers' mental health becoming worse: the case of China. *International Journal of Educational Development* 70, 102077. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2019.102077>